

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
*25 серпня 2022 року,
протокол № 1.*

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

25 серпня 2022 року

м.п.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«СТРАХУВАННЯ В ТУРИЗМІ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 Туризм
галузі знань 24 Сфера обслуговування
за денною формою навчання**

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,

22 серпня 2022 року

_____ Алла КРУШИНСЬКА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування

23 серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування, кандидатка
економічних наук, доцентка

23 серпня 2022 року

_____ Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка

23 серпня 2022 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	2
	1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	–	3
	1.2. Лекції		4
	1.3. Семінарські заняття	–	5
	1.4. Самостійна робота студентів	–	11
	1.5. Індивідуальні завдання	–	13
	1.6. Підсумковий контроль	–	13
2.	Схема нарахування балів	–	16
3.	Рекомендовані джерела	–	18
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	19

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Сутність страхування, класифікація та його роль в економіці	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
2.	Страховий ринок	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
3.	Договір страхування та його основні елементи	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
4.	Особисте страхування в туризмі	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
5.	Майнове страхування туристів	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
6.	Страхування відповідальності туристів	14	2	2	–	–	10	–	–	–	–	–	–
7.	Страхування туристичних підприємств	16	2	2	–	–	12	–	–	–	–	–	–
8.	Страхування в рамках зовнішньоекономічних зв'язків у туризмі.	20	4	4	–	–	12	–	–	–	–	–	–
	Усього годин:	120	18	18	–	–	84	–	–	–	–	–	–

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Сутність страхування, класифікація, його роль в економіці	2
1.1.	Необхідність страхового захисту від ризикових обставин	
1.2.	Історія виникнення та розвитку страхування	
1.3.	Місце страхування в системі економічних категорій та його функції	
1.4.	Принципи страхування	
1.4.	Класифікація страхування за об'єктами: галузі, підгалузі та види страхування	
2.	Страховий ринок	2
2.1.	Зміст та структура страхового ринку	
2.2.	Страхові посередники, їх роль на страховому ринку	
2.3.	Поняття, значення і продукти маркетингу у страхуванні	
2.4.	Характеристика страхових договорів	
3.	Договір страхування та його основні елементи	2
3.1.	Страхові договори та їх види. Умови стандартних договорів страхування.	
3.2.	Порядок укладання та реалізації страхового договору.	
3.3.	Тарифна ставка: структура та методи розрахунку.	
4.	Особисте страхування в туризмі	2
4.1.	Основні види і форми особистого страхування в туристичній індустрії.	
4.2.	Страхування від нещасних випадків в туристичній індустрії.	
4.3.	Правові основи і умови надання особистих страхових послуг за міжнародною програмою “ Асістенс” у світі та Україні.	
5.	Майнове страхування туристів	2
5.1.	Майнове страхування, його необхідність і значення.	
5.2.	Страхування туристів на транспорті й транспортних туристичних послуг.	
5.3.	Страхування домашнього майна задіяного для надання туристичних послуг	
6.	Страхування відповідальності туристів	2
6.1.	Страхування професійної відповідальності.	
6.2.	Страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності	
6.3.	Міжнародна система страхування “Зелена картка” та її практичне застосування на ринку послуг.	
7.	Страхування туристичних підприємств	2
7.1.	Характеристика ризиків у туристичній діяльності.	
7.2.	Розробка програми страхування ризиків для туристичного підприємства.	
7.3.	Добровільне і обов'язкове страхування, його вибір в умовах ризик-менеджменту туристичної фірми.	
8.	Страхування у туризмі в рамках зовнішньоекономічних зв'язків	4
8.1	Взаємодія вітчизняних страхових компаній з сервісними зарубіжними страховими компаніями.	
8.2	Порядок дій відшкодування шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю туриста або його майну.	
8.3	Страхування іноземних громадян, які тимчасово перебувають на території України.	
8.4	Міжнародні органи регулювання страхової діяльності.	
	Усього	18

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 1. Сутність страхування, його роль в економіці

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Необхідність страхового захисту від ризикових обставин.
- 1.2. Сутність страхування як економічної категорії та його функції.
- 1.3. Суб'єкти та об'єкти страхування.
- 1.4. Принципи страхування.
- 1.5. Співстрахування і перестрахування.
- 1.6. Добровільне та обов'язкове страхування в Україні.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань та розрахункових задач з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: стихійне лихо, нещасний випадок, страховий захист, страхування, ознаки страхування, функції страхування, принципи страхування, класифікація страхування, страхування, співстрахування, перестрахування, галузі, підгалузі, види страхування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- історичні етапи зародження страхування;
- причини виникнення та існування страхування;
- форми страхового захисту;
- організаційні форми існування страхового фонду;
- визначення суті страхування як економічної категорії, що трапляються в економічній літературі;
- специфічні ознаки страхування;
- характеристика принципів страхування;
- функції страхування та їх зміст;
- призначення та основні критерії класифікації страхування;
- класифікаційна характеристика страхування;
- класифікація за об'єктами: галузі, підгалузі та види страхування;
- класифікація страхування за історичними ознаками;
- класифікація страхування за родом небезпек;
- поділ страхування на ризикові види та на страхування життя;
- класифікація за формами проведення страхування;
- принципи обов'язкового та добровільного страхування, спільні ознаки та відмінності;
- системи страхування та франшизи.
- обов'язкове страхування в Україні: призначення та види.

Семінарське заняття 2

Тема 2. Страховий ринок

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Поняття, структура страхового ринку та його класифікація.
- 2.2. Організаційна структура страхового ринку.
- 2.3. Страхові посередники.
- 2.4. Маркетинг у страхуванні.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань та написання карток контрольного опитування з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: страховий ринок, функції страхового ринку, андеррайтер, сюрвеєр, аварійний комісар, аджастер, диспашер, інфраструктура страхового ринку, страховий продукт, страховий брокер, перестраховий брокер, страховий агент.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття страхового ринку та його структура;
- суб'єкти страхового ринку та взаємовідносини між ними;
- поняття страхового маркетингу, його завдання, функції та значення;
- дослідження ринку страхових послуг і формування попиту на страхові продукти;
- страхові продукти, порядок їх створення та оформлення;
- страхові посередники й аквізиція;
- реклама та її значення для формування попиту на страхову послугу;
- роль посередників на страховому ринку України;
- рекламна робота страхової компанії;
- переваги та недоліки відкриття страхового ринку України для іноземних страховиків;
- принципи та система організації маркетингу в страхуванні;
- служба маркетингу страховика та її структура;
- реалізація страхових продуктів і укладання договорів страхування;
- організаційне забезпечення страхового маркетингу.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Договір страхування та його основні елементи

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Поняття страхового ризику та його економічна сутність.
- 3.2. Види ризиків та методи його оцінювання і визначення доцільності його страхування.
- 3.3. Склад, структура та методи розрахунку страхових тарифів.
- 3.4. Тарифна політика страхових компаній.
- 3.5. Страхові договори та їх види. Умови стандартних договорів страхування.
- 3.6. Права і обов'язки сторін у страхуванні.
- 3.7. Порядок укладання та реалізації страхового договору.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових, ситуаційних завдань з питань теми заняття та проведення ділової гри.

Ділова гра-тренінг з укладання договору страхування (укладання договору страхування туристів т. ін.). Матеріали гри видаються викладачем на початку її проведення.

Задача 1. Розрахувати розмір страхового відшкодування та страхового платежу, якщо турист на період подорожі застрахував своє майно строком на 1 рік з відповідальністю за крадіжку зі зломом на суму 400 тис. грн. Ставка страхового тарифу 0,3 % від страхової суми. Згідно з договором передбачена умовна франшиза в розмірі 2 %, при якій надається знижка тарифу 6 %. Фактичний збиток страхувальника а) 6,8 тис. грн, б) 9 тис. грн.

Задача 2. Розрахувати суму страхового відшкодування при страхуванні багажу подорожуючого з використанням системи пропорційної відповідальності, якщо вартісна оцінка даного майна становить 5 тис. грн, страхова сума – 4 тис. грн, а фактична сума збитків – 3,7 тис. грн.

Задача 3. Розрахувати суму страхового відшкодування при умовній та безумовній франшизі, якщо сума складає 500 грн, франшиза – 10 %, а збитки становлять в першому випадку – 25 грн, в другому – 100 грн, в третьому – 600 грн.

Задача 4. Розрахувати суми першого і другого ризику при страхуванні майна, якщо його вартісна оцінка становить 5 000 грн, страхова сума – 4 800 грн, а сума збитків від настання страхового випадку – 2 000 грн.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : ризик, страховий ризик, страховий випадок, ризик-менеджмент, ідентифікація ризику, групи ризику, страховий тариф, брутто-ставка страхового тарифу, нетто-ставка страхового тарифу, навантаження, нетто-премія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- підходи до визначення ризику і страхових ризиків;
- основні характеристики страхових ризиків;
- класифікація ризиків у страхуванні;
- методи оцінки страхових ризиків;
- використання ризик-менеджменту у вітчизняній страховій практиці;
- характеристика основних етапів управління ризиком;
- ризикові обставини і страховий випадок;
- математична, статистична та експертна ймовірність ризику;
- права і обов'язки страхувальників і страховиків при укладанні договорів страхування;
- об'єкти страхування, страхові події і випадки, їх видова класифікація та особливості страхових угод;
- законодавче регулювання договорів страхування.

Семінарське заняття 4

Тема 4. Особисте страхування в туризмі

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Особисте страхування як форма страхового захисту.
- 4.2. Сутність страхування життя.
- 4.3. Майнове страхування.
- 4.4. Страхування від нещасних випадків.
- 4.5. Добровільне медичне страхування.
- 4.6. Страхування дітей: контингент страхувальників і застрахованих.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових та ситуаційних завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: особисте страхування, страхування життя, страхування від нещасних випадків, страхування додаткової пенсії, добровільне медичне страхування, майнове страхування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- призначення, суть та класифікація особистого страхування;
- страхування життя: види, умови та порядок укладання договорів;
- необхідність і значення страхування від нещасних випадків;
- характеристика обов'язкових видів страхування від нещасних випадків;
- добровільне індивідуальне та колективне страхування від нещасних випадків;
- медичне страхування і його розвиток в Україні;
- необхідність і значення майнового страхування;
- страхування майна юридичних осіб: об'єкти, види, основні умови та порядок укладання договорів страхування;
- страхування майна фізичних осіб: принципи страхового захисту власності громадян, об'єкти та основні умови страхування;
- основні види та особливості проведення страхування транспортних засобів;
- страхування вантажів і багажу;
- формування ринку майнового страхування в Україні;
- авіаційне страхування, його види та форми.

Ситуаційне завдання 1. У результаті ДТП, яке сталося в Польщі відбулось тотальне ушкодження застрахованого автомобіля та завдано значні ушкодження автомобілю громадянина Польщі. Договір страхування укладений із компанією „Оберіг”. Для з’ясування обставин і причин настання страхового випадку страховик вирішив залучити до справи аварійного комісара. Аварійний комісар, Терещенко О.В., має вищу освіту, стаж практичної діяльності за спеціальністю п’ять років, два роки тому пройшов атестацію як експерт певної спеціальності.

Дайте відповіді на такі запитання:

1) якими нормативно-правовими документами регламентується порядок провадження діяльності аварійних комісарів?

2) перерахуйте основні вимоги, що висуваються до осіб, які мають бажання працювати аварійними комісарами;

3) які права та обов’язки має аварійний комісар відповідно до укладеного зі страховиком договору?

4) чи має право аварійний комісар Терещенко О.В. з’ясовувати обставини і причини настання страхового випадку для страхової компанії „Оберіг”?

Семінарське заняття 5

Тема 5. Майнове страхування туристів

Питання для усного опитування та дискусії

5.1. Перспективи розвитку майнового страхування юридичних і фізичних осіб. Форми і види страхування.

5.2. Види договорів майнового страхування.

5.3. Страхові тарифи і суми страхових відшкодувань.

5.4. Принципи страхового відшкодування та визначення розміру збитку. Сутність страхування життя.

5.5. Транспортне страхування.

5.6. Об’єкти страхування в туристичній індустрії.

5.7. Страхування транспортних засобів громадян на час туристичних подій.

5.8. Страхування домашнього майна задіяного для надання туристичних послуг.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових та ситуаційних завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: майнове страхування, умовна франшиза, безумовна франшиза, страхування транспортних засобів.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- майнове страхування, його необхідність і значення;
- види майна за критерієм прав власності;
- особисте майно громадян;
- об’єкти страхування – основні й оборотні фонди;
- становлення, стан і розвиток майнового страхування;
- перспективи розвитку майнового страхування юридичних і фізичних осіб;
- форми і види страхування майна юридичних осіб;
- порядок укладання договорів страхування майна і виплат відшкодування;
- страхування туристів на транспорті й транспортних туристичних послуг;
- страхування майна фізичних осіб; принципи страхового захисту майна громадян;
- страхування транспортних засобів громадян на час туристичних подій;
- порядок та правові дії фізичних і юридичних осіб з відшкодування страхових майнових ризиків.

Гра міні-кейс: Академічна група ділиться на чотири підгрупи, кожна з яких обирає вид спортивного туризму (велотуризм, сплави на байдарках, гірськолижний туризм тощо). Кожна з

підгруп складає перелік та умови страхування майна, яке вони бажають застрахувати. Групи обмінюються списками по колу – 4 рази. Виграє та команда, яка зможе написати найбільше доповнень до списку конкурентів. Але рішення про зарахування об'єктів страхування до списку приймається більшістю групи.

Семінарське заняття 6

Тема 6. Страхування відповідальності туристів

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Добровільна і обов'язкова форма страхування відповідальності.
- 6.2. Види і підгалузі страхування відповідальності.
- 6.3. Страхування відповідальності роботодавця.
- 6.4. Страхування відповідальності за порушення договорів.
- 6.5. Страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових та ситуаційних завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: державне регулювання страхової діяльності, заходи прямого державного регулювання, заходи непрямого державного регулювання, ліцензування страхової діяльності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- сутність відповідальності як елементу страхових відносин;
- відповідальність як об'єкт страхових відносин;
- поняття “ліміт відповідальності” і страхуванні відповідальності;
- цивільна відповідальність і основні її підгалузі;
- страхування професійної відповідальності за заподіяну шкоду;
- страхування відповідальності за неякісну продукцію і послуги;
- страхування професійної відповідальності;
- страхова подія при настанні страхової відповідальності;
- специфічність настання ризиків при страхуванні відповідальності у туризмі;
- страхування відповідальності власників транспортних засобів;
- страхування відповідальності перевізників;
- основні принципи і умови страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
- страхування цивільної відповідальності перевізників вантажів.

Семінарське заняття 7

Тема 7. Страхування туристичних підприємств

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Особливості страхування туристів і туристичних організацій.
- 7.2. Страхування підприємницьких ризиків.
- 7.3. Ризики туристичного підприємства і ризики туристів.
- 7.4. Об'єднання страховиків та їх функції.
- 7.5. Особливості прояву ризиків туристичного підприємства.
- 7.6. Місце страхування серед методів керування ризиками в туристичній діяльності.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: страхова система, страхування туроператорів, страхування відповідальності туристичних підприємств, горизонтальна та вертикальна інтеграція страхових компаній.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- страхування депозитних і кредитних операцій;
- характеристика ризиків у туристичній діяльності;
- ризики в'їзного і виїзного міжнародного туризму;
- ризики внутрішнього туризму;
- чисті ризики і їхні види: природнонатуральні, екологічні, політичні, виробничі, комерційні, ділові, інноваційні і операційні;
- спекулятивні ризики і їхні види: інвестиційні фінансові ризики, прямих фінансових втрат, зниження доходів, банкрутства;
- ризики псування та втрати майна;
- ризики відповідальності за зобов'язаннями, фінансові ризики, ризики та здоров'я службовців фірм, ризики порушення обов'язків партнерів;
- основні фактори ризику в туристичній діяльності;
- ризики туристів, основні їх види: травматична небезпечність, небезпека терористичних актів, політична нестабільність, небезпека інфекцій, вплив навколишнього середовища, техногенні аварії, пожежонебезпека, стихійні лиха; специфічні фактори ризику в туризмі;
- методи і засоби обмеження чи мінімізації ризиків;
- стратегія і тактика керування ризиком;
- структура і складові програми страхування ризиків туристичного підприємства;
- вибір умов страхування; аналіз програми страхування;
- ефективність використання програми страхування для керування ризиками туристичної фірми.

Семінарське заняття 8

Тема 8. Страхування у туризмі в рамках зовнішньоекономічних зв'язків

Питання для усного опитування та дискусії

- 8.1. Взаємодія вітчизняних страхових компаній з сервісними зарубіжними страховими компаніями.
- 8.2. Порядок дій відшкодування шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю туриста або його майну.
- 8.3. Умови страхування за системою «Асістанс».
- 8.4. Розвиток системи страхування «Зелена карта» у світі.
- 8.5. Види шахрайств пов'язанні з страхуванням за системою «Зелена карта».

Ділова гра-тренінг «Фінансовий аналіз потреб страхувальника». Матеріали гри видаються викладачем до початку її проведення. Студенти розбиваються на групи, розігруючи роль клієнтів, фінансового консультанта, андерайтера, менеджера страхової компанії.

Практичне завдання 1. За наведеними даними здійснити підбір медичного полісу для осіб наступного профілю:

1. Жінка, 35 років, учитель молодших класів, здорова, змін у вазі та стані здоров'я, впродовж останніх років не спостерігалось, двоє дітей, цікавить повний медичний пакет для виїзду в США.

Практичне завдання 2. Чоловік, 30 років, 4 роки тому мав закритий перелом верхньогомілкової кістки, цікавить захист від травматизму, що зумовлено специфікою його хоббі – спелеологічний туризм.

Розрахунки проводяться на основі програмного забезпечення, наданого викладачем навчальної дисципліни. Результати подати у формі таблиць з коротким аналізом.

Методичні рекомендації

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- перелік необхідних документів при укладенні договору страхування, виробництва страхових виплат (страхового забезпечення і страхового відшкодування);

- страхові випадки, що підлягають і не підлягають страховому відшкодуванню при їх настанні;
- документи, необхідні для виплати страхових сум при нещасних випадках або хвороби;
- розгляд спірних питань;
- страхування відповідальності туристичних організацій за невиконання контрактних або договірних умов;
- поняття про систему «Асістанс»; обмеження системи «Асістанс»;
- види «Асістансу»;
- практика страхування за системою «Асістанс» в Україні;
- страхування іноземних громадян, які тимчасово перебувають на території України;
- б'єкти, страхові ризики та основні програми страхування іноземних громадян;
- моторне (транспортне) бюро України та його функції;
- історія виникнення системи «Зелена карта»;
- умови проведення страхування в системі «Зелена карта».

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Страхування в туризмі». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички в управлінні ризиками туриста та туристичної організації.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Страхування в туризмі» складається з двох окремих завдань: письмових робіт по 9 темах та індивідуального розрахункового завдання. Письмова робота та індивідуальне завдання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують письмову роботу та індивідуальне завдання самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка письмових робіт та заслуховування. Питання письмової роботи виносяться на підсумковий семестровий контроль.

Тема 1: Сутність страхування, класифікація та його роль в економіці

1. Дослідити особливості формування страхових ринків Європи.
2. Дослідити нетрадиційні види страхування.
3. Провести порівняльну характеристику систем класифікації страхування

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення дайте відповідь, чому страховий захист є засобом економічної безпеки? Опишіть чим відрізняються системи класифікації страхування?

Тема 2. Страховий ринок

1. Визначити перспективи розвитку страхового ринку України.
2. Охарактеризувати формування інфраструктури страхового ринку України.
3. Ознайомитись з особливостями страхового ринку України.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення зазначте проблеми в розвитку страхового ринку України. Що собою являє інфраструктура страхового ринку України?

Тема 3. Договір страхування та його основні елементи

1. Охарактеризувати елементи договору страхування.
2. Порядок і правові основи укладання договорів страхування, страхових виплат і вирішення можливих розбіжностей.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрийте, Чим відрізняється типовий договір страхування в Україні та в країнах Європейського Союзу?

Чи діє договір страхування України за її межами? Об'єкти страхування, страхові події і випадки, їх видова класифікація та особливості страхових угод.

Тема 4. Особисте страхування в туризмі

1. Страхування дітей: контингент страхувальників і застрахованих.
2. Індивідуальне страхування туристів від нещасних випадків, основні умови договору страхування.
3. Колективне страхування туристів від нещасних випадків.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення зазначте, які існують змішані види страхування на випадок втрати здоров'я. Які фактори впливають на вартість страхування від нещасних випадків? Опишіть порядок та правові дії фізичних і юридичних осіб з відшкодування страхових ризиків особистого страхування

Тема 5. Майнове страхування туристів

1. Охарактеризувати страхування домашнього майна задіяного для надання туристичних послуг.
2. Визначити сутність страхування транспортних засобів громадян на час туристичних подій.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрийте суть транспортного страхування, у тому числі страхування наземного, водного, залізничного транспорту, що належить юридичним особам, основні принципи і умови страхування та страхування вантажів. Розмежуйте страхування карго і каско.

Тема 6. Страхування відповідальності туристів

1. Страхування відповідальності власників транспортних засобів..
2. Специфічне загальне страхування відповідальності.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрийте необхідність, економічну суть і особливості страхування відповідальності туристів. Наведіть приклади страхування цивільної відповідальності перевізників вантажів.

Тема 7. Страхування туристичних підприємств

1. Методи і засоби обмеження чи мінімізації ризиків.
2. Програма страхування ризиків для туристичного підприємства.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення дати відповіді на наступні питання:

- Структура і складові програми страхування ризиків туристичного підприємства: аналіз загальноекономічної ситуації; аналіз ризиків туристичної фірми; страхові і не страхові ризики; визначення страхового покриття; вибір видів страхування.
- Як визначити ефективність використання програми страхування для керування ризиками туристичної фірми?

Тема 8. Страхування у туризмі в рамках зовнішньоекономічних зв'язків

1. Моторне (транспортне) бюро України та його функції.
2. Умови проведення страхування в системі «Зелена карта».

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрийте основні етапи історію виникнення системи «Зелена карта». Умови проведення страхування в системі «Зелена карта». Наведіть приклади, розвитку системи страхування «Зелена карта» у світі.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі проекту. Проект готується 1-3 студентами. Студенти працюючи в команді представляють собою групу туристів, яка після погодження з викладачем, обирає країну для подорожі та вид туризму (бажано обирати менш традиційні види туризму). Група туристів готуючись відповідально до подорожі має вирішити наступні завдання:

Обґрунтувати необхідність страхового захисту від ризикових обставин. Скласти детальний туристичний маршрут та програму подорожі. Описати види ризиків, якими можуть зіткнутися туристи та оцінити ймовірність їх настання (ризики туристів: травматична небезпечність, небезпека терористичних актів, політична нестабільність, небезпека інфекцій, вплив навколишнього середовища, техногенні аварії, пожежонебезпека, стихійні лиха, ризики в'їзного і виїзного міжнародного туризму, ризики внутрішнього туризму, фінансові ризики, ризики прямих фінансових втрат, ризики псування та втрати майна, ризики відповідальності). Надати класифікацію вибраних ризиків страхування та систематизувати їх у табличній формі.

1. Доповнити таблицю колонкою, де навпроти ризиків будуть конкретизовані види страхування, які мають забезпечити туристів.

2. Опишіть як Ви обиратимете страхові компанії. Порядок укладання та реалізації страхового договору.

3. Розгляньте варіант придбання додатково договору добровільного медичного страхування для забезпечення туристів. Якщо у подорожі беруть участь діти, опишіть нюанси страхування дітей.

4. Обґрунтуйте вибір між колективним страхування туристів від нещасних випадків та індивідуальним. Умови й завдання колективного та індивідуального страхування туристів від нещасних випадків, хвороб, смерті, відповідальності.

5. Опишіть страхування транспортних засобів громадян на час туристичних подорожей. Страхування наземного транспорту, що належить фізичним чи юридичним особам, основні принципи і умови страхування. Страхування багажу, страхування карго і каско. Якщо маршрут подорожі передбачає використання водного, залізничного чи авіатранспорту, опишіть особливості страхування пов'язані з його використанням (мається на увазі страхування туристів на транспорті й транспортних туристичних послуг, страхування відповідальності перевізників). Що передбачає страхування відповідальності туристичних організацій за невиконання контрактних або договірних умов.

6. Умови проведення страхування в системі «Зелена карта». Практика страхування в системі «Зелена карта» в Україні та країні, яку Ви обрали для подорожі.

7. Страхування домашнього майна задіяного для надання туристичних послуг. Страхування іншого майна.

8. Оберіть 2 види страхування, за якими настане страховий випадок. Зазначте порядок дій та документи, які необхідні для виплати страхових сум на відшкодування шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю туриста або його майну. Які спірні питання у Вас можуть при цьому виникнути.

Робота оформляється у вигляді презентації та захищається перед групою.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену з виконанням тестових завдань і розв'язуванням задач за темами навчальної дисципліни.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Сутність, роль та необхідність страхового захисту.
2. Поняття ризику в системі страхування.
3. Сутність і значення страхування майна фізичних осіб.
4. Форми страхового захисту.
5. Критерії визначення страхового ризику.
6. Принципи страхового захисту майна громадян.
7. Методи і підходи страхового захисту.

8. Основні характеристики страхових ризиків.
9. Об'єкти страхування в туристичній індустрії.
10. Суть страхування як економічної категорії.
11. Страхування транспортних засобів громадян.
12. Загальні підходи та принципи класифікації страхових ризиків.
13. Виникнення та етапи розвитку страхування.
14. Загальна класифікація ризиків.
15. Страхування особистого домашнього майна.
16. Особливість ознак страхування.
17. Види ризиків за суб'єктами, які підпадають під вплив ризиків.
18. Відповідальність як об'єкт страхових відносин.
19. Місце страхування в системі економічних категорій.
20. Види ризиків за джерелами небезпеки і їх походженням.
21. Необхідність, економічна суть і особливості страхування відповідальності.
22. Види договорів майнового страхування
23. Суть і значення об'єкта страхування.
24. Види ризиків за кількісними параметрами.
25. Підгалузі і види страхування відповідальності.
26. Функції страхування та їх практичне застосування.
27. Види та оцінка ризиків за обсягом відповідальності страховика.
28. Суть і значення страхування цивільної відповідальності.
29. Специфічні терміни і поняття, які використовуються в страхуванні.
30. Управління ризиком та його основні етапи.
31. Основні принципи і умови страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
32. Базові міжнародні страхові терміни і їх українські відповідники.
33. Підходи до ідентифікації ризиків.
34. Міжнародна система страхування «Зелена картка».
35. Суть і значення принципів страхування.
36. Підходи до аналізу і оцінки ризиків.
37. Майнове страхування, його необхідність і значення.
38. Класифікаційні відмінності об'єктів страхування.
39. Методичні основи управління ризиком.
40. Сутність і розуміння основних видів і форм особистого страхування в туристичній індустрії.
41. Галузі і підгалузі страхування.
42. Особливості страхування туристів і туристичних організацій.
43. Страхування карго і каско в системі туристичних послуг .
44. Види страхування.
45. Схеми страхування туристів.
46. Страхування життя і його основні види.
47. Класифікація страхування за формами його проведення.
48. Порядок укладання договорів страхування, страхових виплат і вирішення можливих розбіжностей.
49. Характеристика ризиків у туристичній діяльності.
50. Суть і значення обов'язкового страхування.
51. Страхові події і випадки
52. Особливості прояву ризиків туристичного підприємства.
53. Суть і значення добровільного страхування.
54. Умови колективного та індивідуального страхування туристів від нещасних випадків, хвороб, смерті.
55. Місце страхування серед методів керування ризиками в туристичній діяльності.
56. Основні види страхування туристів в Україні.

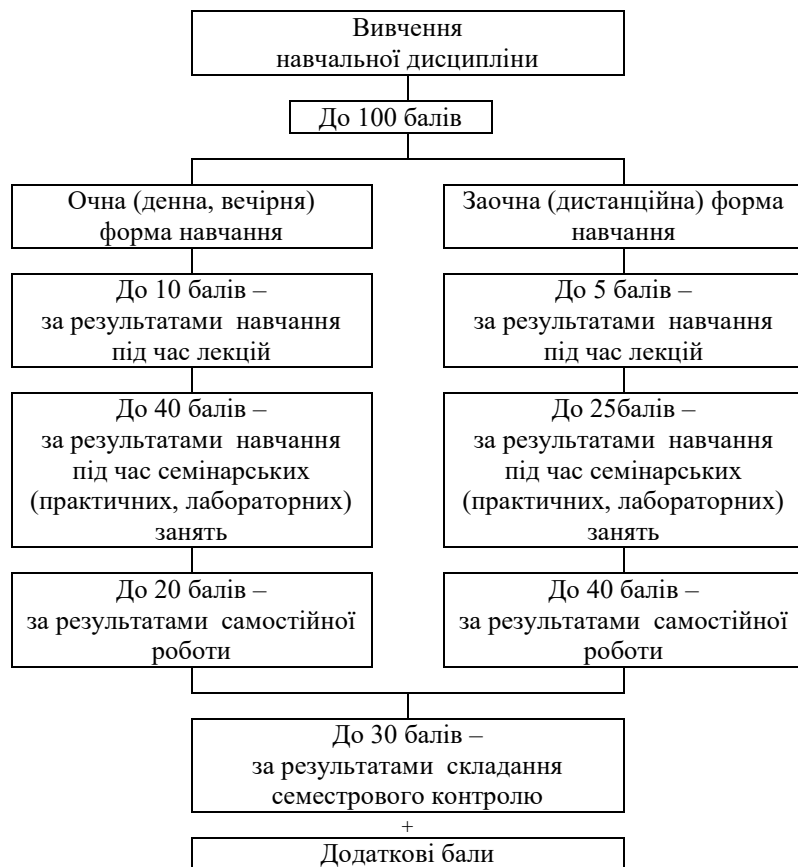
57. Взаємодія вітчизняних страхових компаній з сервісними зарубіжними страховими компаніями.
58. Структурні блоки програм страхування.
59. Системи страхування та страхового забезпечення.
60. Форми необхідних документів при укладенні договору страхування, виробництва страхових виплат.
61. Суть і значення транспортного страхування.
62. Значення та мета державного регулювання страхової діяльності.
63. Документи, необхідні для виплати страхових сум при нещасних випадках або хвороби.
64. Принципи страхового відшкодування та визначення розміру збитку.
65. Правове регулювання страхової діяльності в Україні.
66. Страхування відповідальності туристичних організацій за невиконання контрактних або договірних умов.
67. Суть і значення страхування майна юридичних осіб.
68. Державний нагляд за страховою діяльністю.
69. Страхові випадки, що підлягають і не підлягають страховому відшкодуванню при їх настанні.
70. Обов'язкові види страхування від нещасних випадків.
71. Суть і значення ліцензування страхової діяльності.
72. Основні принципи і умови страхування.
73. Основні фактори ризику в туристичній діяльності.
74. Контроль за діяльністю страховиків.
75. Страхування від нещасних випадків в туристичній індустрії.
76. Порядок укладання договорів страхування майна.
77. Завдання та функції органів державного нагляду за страховою діяльністю в Україні.
78. Особливості страхування від нещасних випадків на транспорті.
79. Сутність і класифікація ризику туристів.
80. Особливості реєстрації та ліцензування страховиків.
81. Стан і розвиток особистого страхування в Україні.
82. Принципи та порівняльна відмінності обов'язкового і добровільного страхування.
83. Перспективи розвитку страхування підприємницьких ризиків.
84. Розробка програми страхування ризиків для туристичного підприємства.
85. Розгляд спірних питань у страхуванні.
86. Основні умови страхового договору.
87. Специфічні фактори ризику в туризмі.
88. Правові основи розгляду спірних питань у страхуванні.
89. Форми і види страхування від нещасних випадків, їх практична суть.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Необхідність державного регулювання страхової діяльності.
 2. Система страхування «Зелена карта».
 3. Тестові завдання.
1. Що складає зміст категорій страхового захисту:
- а) спосіб локалізації небезпечних об'єктів;
 - б) економічні відносини щодо попередження усунення локалізації та відшкодування збитків унаслідок несприятливих подій;
 - в) механізм забезпечення підприємств фінансовими ресурсами;
 - г) збільшення товарних запасів у зв'язку з впливом чинника сезонності.
2. Чисті ризики — це:...
- ...

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20) (<http://www.univer.km.ua/studentu/ofis-studenta/ofis-studenta>).

З навчальної дисципліни «Страховання в туризмі» для студентів денної форми навчання передбачено проведення 9 лекційних занять. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Розподіл балів для лекцій з навчальної дисципліни «Страховання в туризмі»

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій/балів									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1.	Денна	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10,0	

2.3. З навчальної дисципліни «Страховання в туризмі» для студентів за спеціальністю 242 Туризм денної форми навчання передбачено проведення 9 семінарських занять.

За результатами семінарського заняття кожному з студентів до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положенням про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20) (<http://www.univer.km.ua/studentu/ofis-studenta/ofis-studenta>).

2.4. Обсяг балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Страховання в туризмі» для студентів розподіляється пропорційно за виконання 9 завдань (1 завдання по кожній темі). Залежно від їх обсягу та складності, студент може одержати не більше 9 балів.

Індивідуальне завдання виконане за пропонованою темою наукової роботи оцінюються окремо та складає не більше 11 балів. Загалом за виконання самостійної роботи студент денної форми навчання може одержати максимально 20 балів.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливої кількості їх одержання за виконану самостійну роботу, наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

**Розподіл балів для самостійної роботи з навчальної дисципліни
«Страховання в туризмі»**

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер теми / кількість балів									Разом балів
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Максимальна кількість балів за одну письмову роботу з відповідної теми	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	9,0
2	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання, виконане у вигляді наукової роботи	11,0									11,0
	Усього балів										20,0

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену з навчальної дисципліни «Страховання в туризмі», студент може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу у ХУУП (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, введене в дію з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312/20).

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді, наведено в таблиці:

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань екзаменаційного білета			Разом балів
		1	2	тести	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання білету	10	10	10	30,0
	Усього балів	10	10	10	30,0

3. Рекомендовані джерела

1. Антонік В.І. Страховання та страхові послуги у господарській діяльності: навч. посіб. для студентів екон. спец. ВНЗ. Кривий Ріг: Р. Козлов, 2015. 711 с.
2. Базилевич В.Д. Страховання: підручник. Київ: Знання, 2012. 1019 с.
3. Винниченко І. Ризики в туризмі: навчально-методичний посібник. Київ, 2014. 101 с.
4. Гаталяк О.М., Стецький В.В. Страховання у туризмі: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 114 с.
5. Голод А., Феленчак Ю. Страховання в туристичній діяльності: навчальний посібник : у 2 ч. Львів: ЛДУФК, 2016. 156 с.
6. Горбач Л.М., Каун О.Б. Страховання: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 520 с.
7. Журавка О.С., Бахтіарова А.Г., Пахненко О.М. Страховання: навчальний посібник. Суми: Сум. держ. ун-т, 2020. 349 с.
8. Машина Н.І. Страховання для туристичних підприємств. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
9. Михайлова Н.В. Страховання в туристичному бізнесі: навчально-методичний посібник, 2013. 154 с.
10. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 30.04.1996. № 18. Ст. 78.

11. Страхування: Теорія та практика: навч.-метод. посіб.; за заг. ред. проф. Н.М. Внукової. Харків: Бурун Книга, 2011. 376 с.

7.2. Додаткові джерела

1. Абрамітова Д. Р. Міжнародне регулювання страхування на світовому туристичному ринку. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Вип. 39. С. 5-13.
2. Баєв В. В., Баєва О. В., Антоненко І. Я. Організаційно-правові засади медичного страхування туристів. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 137-147.
3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. К.:Товариство “Знання”, КОО, 2003.250 с.
4. Ботвіна Н. О. Фінансові аспекти розвитку страхування туристичних ризиків. Економічний аналіз. 2015. Т. 21, № 1. С. 220-224.
5. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. Львів: “Новий світ-2000”, 2006. 480 с.
6. Дейнега І. І., Громоздова Л. В., Писаренко Н. В., Лапко Р. М. Удосконалення системи туристичного страхування в Україні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2020. № 23. С. 112-127.
7. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Страхування: Термінологічний словник. Львів: Бескіт Біт, 2002. 104 с.
8. Литвин А. Ю., Стреблянська І. А. Особливості страхування в туристичному бізнесі. Вісник Донецького університету економіки та права. 2013. № 2. С. 100-104.
9. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Навч. посібн. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
10. Мальська М.П., Бордун О.Ю. Планування діяльності туристичних підприємств: Навч. посібник.К.: Знання, 2005. 241 с.
11. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с
12. Марценюк-Розарьонова О. В., Нечипорук В. М. Стан, проблеми та перспективи розвитку страхування туристів в Україні. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_11_27
13. Мельнікова А. В. Проблемні аспекти обліку страхування у діяльності туристичних підприємств. Ефективна економіка. 2016. № 7.
14. Михайлова Н. В., Карцева В. В. Медичне страхування туристів, які виїжджають за кордон. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2017. № 4. С. 122-126.
15. Михайлова Н. В., Карцева В. В. Особливості страхування відповідальності в туристичному бізнесі. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 5.2. С. 57-60.
16. Нормативно-правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М.Л. Камлик. К.: Атіка, 2014. 464 с.
17. Полуляхова О. О. Науково-методичні засади формування тарифної ставки у страхуванні послуг, пов'язаних із туристичною діяльністю. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 15(3). С. 141-143.
18. Полуляхова О. О. Теоретичні аспекти дослідження послуг зі страхування туристичної діяльності. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2015.№ 4. С. 21-25.
19. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
20. Римар Ю. М. Системи страхування туризму та туристів. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. 2022. № 5. С. 44-52.
21. Сокиринська І. Г. Журавльова Т. О. Аберніхіна І. Г. Страхувальний менеджмент : навч. посіб. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 301с.
22. Страхування: лабораторний практикум. Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, Г.Ю. Тлуста, А.С.Шолойко, О.М. Лобова. К.: Логос, 2014. 208 с.

23. Страхування: Підручник: [Керівник авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець, д-р, екон. наук, проф.] К.: КНЕУ, 2002. 528 с.
24. Супрун А. А. Впровадження страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу як фактор підвищення фінансової надійності страхових компаній. Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. 2013. № 2. С. 79-85.
25. Ткаченко Н. В. Страхування: навч. посіб. для самостійної роботи студентів К.: Ліра-К, 2010. 375 с.
26. Ткаченко Н.В. Страхування: навч. посіб. К.: Ліра-К, 2007. 376 с.
27. Фисун І. В., Ярова Г. М. Страхування: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2011. 232 с.
28. Чвертко Л. А., Демченко Т. А. Страхування туристичних ризиків: проблеми теорії та практики. Економічні горизонти. 2018. № 1. С. 67-75.
29. Чвертко Л.А., Вінницька О.А., Корнієнко Т.О. Стан та проблеми розвитку туристичного страхування в Україні. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2020. Вип. 16(1). С. 58-67
30. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії: Навч. посібник. К.: Атіка, 2006. 264 с.
31. Шарова С. В., Кузьменко Г. О. Аналіз сучасного стану, проблем та перспектив функціонування ринку страхування послуг, пов'язаних з туристичною діяльністю в Україні. Ефективна економіка. - 2018. - № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_11_43.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1.	http://www.rada.gov.ua	– Веб-портал Верховної Ради України
2.	http://www.president.gov.ua	– Офіційне інтернет-представництво Президента України
3.	http://www.kmu.gov.ua	– Веб-портал Кабінету Міністрів України
4.	http://www.me.gov.ua	– Веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
5.	http://nbuv.gov.ua/	– Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
6.	http://www.dfp.gov.ua/	– Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України
7.	http://forinsurer.com/	– Інтернет-журнал про страхування
8.	http://www.unwto.org	– Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації
9.	http://tourlib.net/transport.htm	– Туристична бібліотека «Все про туризм»